

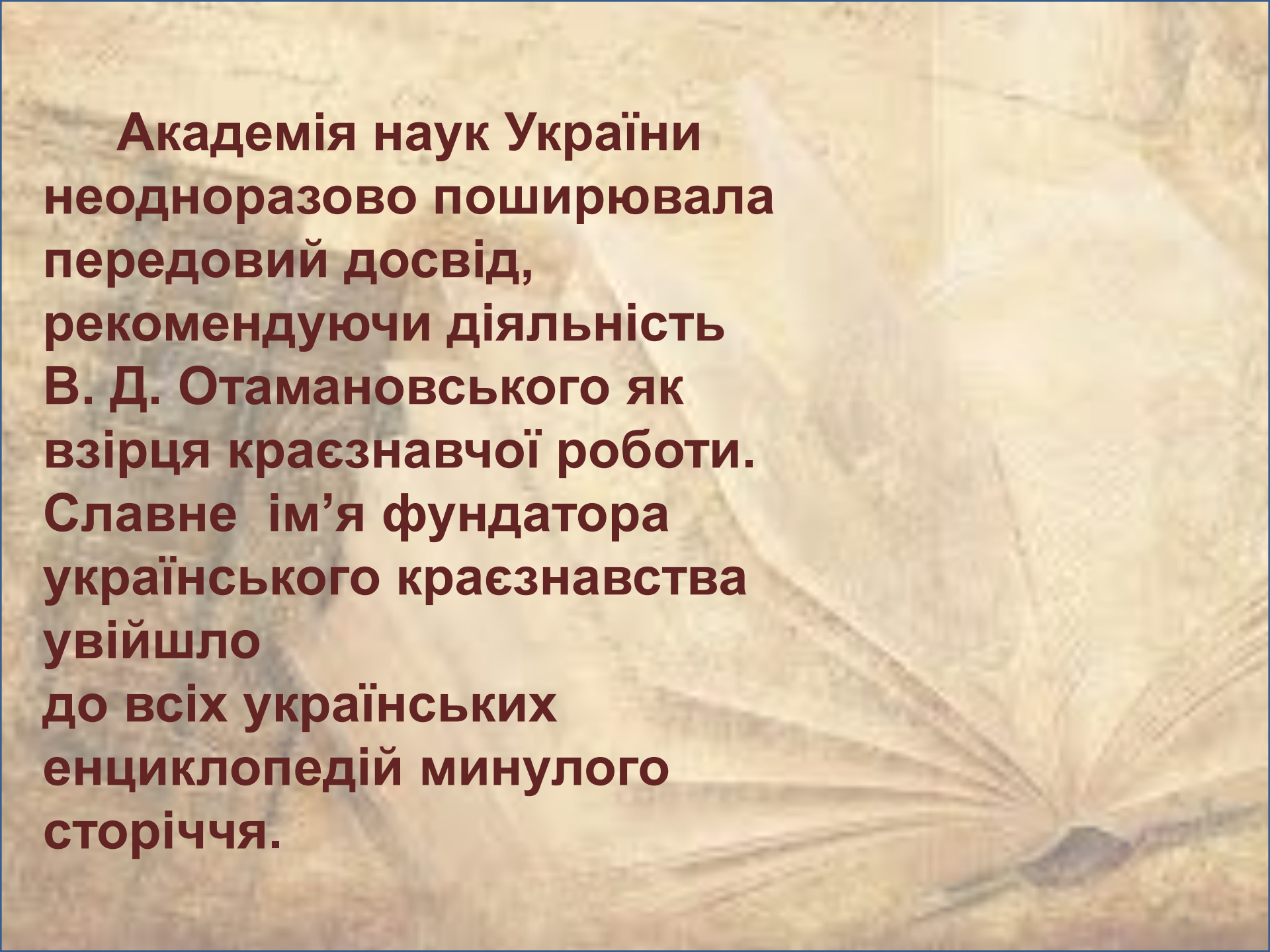
Валентин
Отамановський –
фундатор українського
краєзнавства

**Велика людина – велика тим, що
в неї є особливості, які роблять
її найбільш здатною для
служіння великим суспільним
потребам свого часу...**

М. Грушевський

**Валентин Дмитрович
Отамановський (1893–
1964) – відомий
громадсько-політичний
діяч, краєзнавець і
пам'яткознавець,
фахівець з історії та
права українських міст
середньовіччя, історик
науки, бібліограф,
видавець і письменник,
перекладач. Знавець
багатьох мов, педагог.**

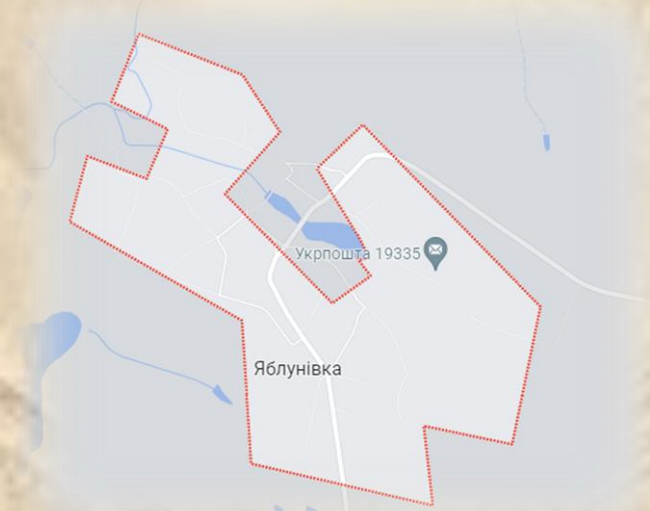

**Академія наук України
неодноразово поширювала
передовий досвід,
рекомендуючи діяльність
В. Д. Отамановського як
взірця краєзнавчої роботи.
Славне ім'я фундатора
українського краєзнавства
увійшло
до всіх українських
енциклопедій минулого
сторіччя.**

**Отамановський Валентин
Дмитрович
(літературний псевдонім
«Золотополець»)**

**народився 14 (26)лютого 1893 року
в селі Яблунівка Смілянської
волості (нині це Смілянський
район Черкаської області) в
родині рахівника цукроварні. В
сім'ї було 7 дітей. У пошуках
заробітку батько з родиною
переїхав до Києва, де разом зі
старшими синами працював на
різних роботах, а двох
менших віддав на навчання до
гімназії.**

***Дід Валентина по матері
Матвій Сайдаченко***

***Бабуся Валентина по
матері Ольга Сайдаченко***

**Дід Валентина був кантоністом отримав фах
фельдшера і брав участь в обороні Севастополя
1854–1855 рр.**

*Родина Отамановських,
1907 рік*

З 14-ти років юний Валентин заробляв на прожиття лекціями та додатковими заняттями з студентами, а в 16 років вже матеріально допомагав родині. Все це не завадило йому із золотою медаллю закінчити 5-ту Київську гімназію.

В 1912 році юнак вступив до Київського університету Св. Володимира на правах «десятипроцентника», тобто звільненого від оплати за навчання як медаліст-незаможник

Валентин у 7-му (випускному) класі 5-ої київської (Києво-Печерської) гімназії.

В 1913 році перейшов до Київського політехнічного інституту. У КПІ він належав до напівлегальної Української студентської громади, де працював головою термінологічної комісії при гурткові «Натураліст», складаючи українську наукову термінологію.

Валентин Отамановський – гімназист 2-го класу у родинному колі. 1903 р., Київ.

В 1914 році Отамановський засновує таємну організацію «Братство самостійників», що сповідувало та поширювало ідеї ідеолога української незалежності М. Міхновського. Того ж року «самостійники» стали видавати нелегальний друкований орган – «Вільна думка».

«Братство самостійників» було цілком таємною організацією. У великій таємниці приховувалися і прізвища членів. «Братчики» складали присягу не розголошувати навіть сам факт існування організації.

За ініціативою Валентина Отамановського в Києві вже (2) 15 березня 1917 року формувався штаб української міліції та почалося формування першої кінної сотні.

Отамановський був одним із організаторів товариства «Український військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка».

*Полуботківці під час
демонстрації у
День свята революції,
16 березня 1917 року*

(8) 21 квітня Всеукраїнський Національний Конгрес обрав В. Д. Отамановського до складу Центральної Ради, але він складає повноваження, і повністю займається літературною діяльністю.

Повернувшись на юридичний факультет Київського університету очолив видавництво «Вернигора», яке в першій половині 1917 року, видало велику кількість листівок і брошур із портретами гетьманів та патріотичними цитатами.

Вид. Т-во
„ВЕРНИГОРА“
у Києві.

29 січня 1918 року Отамановський як юнкер Першої Української юнацької військової школи ім. Б. Хмельницького бере участь у трагічному бою з більшовицькими частинами під Крутами.

«Я брав участь разом з українською студентською молоддю в збройній боротьбі проти радянської влади»

Зі спогадів В. Отамановського

Командир українських сил сотник Аверкій Гончаренко так згадував про Валентина:

«Атамановський був дуже відважний і що було в нім найбільш цінне — це завжди прекрасний гумор. І в цю вирішальну хвилину він почав порівнювати наш бій з боями під Полтавою шведів і наших з москалями... Та не було часу... Атамановського відрядив я ще завидна до Студентської сотні з наказом про відступ на вказане їм місце».

Доля присудила Валентині залишитися в живих.

Даний портрет створений сучасним художником Артуром Орльоном для фондів Музею Вінниці. На ньому зображений Отамановський у образі учасника бою під Крутами. Він одягнений в чумарку (верхній чоловічий одяг з товстого сукна) та цивільний чорний кашкет. На кашкеті бачимо знак «Соборна Україна», надзвичайно популярний в українських військових колах наприкінці 1917 року. За спиною Валентина — вокзал станції «Крути».

В руках він тримає телеграму, яка фактично вирішила результат Крутянського бою (інформація про нейтралітет полку Шевченка в запіллі українців).

З родиною на Великодні свята. 1918 р., Київ

В 1918 році Отамановський виїжджає на стажування у Австро-Угорщину до Віденського університету. Там, як представник видавництва «Вернигора», відповідає за випуск шкільних підручників, карт, зошитів тощо для українських освітніх закладів.

*В. Д. Отамановський у
20-ті роки*

В 1920 році Валентин Дмитрович повертається на Україну та переїздить до Вінниці.

Зміна місця проживання була викликана необхідністю роботи в архіві, де збереглися першоджерела з історії магдебурзького права України, зокрема Поділля і Вінниці.

Завдяки старанням Отамановського у Вінниці відкрито філію Всенародної бібліотеки ВУАН, яка розмістилася в «Мурах» міста.

Спочатку Валентин Дмитрович влаштовується завідуючим, а з 1923 р. очолює її. У 1921 р. було відкрито читальний зал. На 1 липня 1923 р. бібліотека вже мала 200 тис. примірників та штат бібліотеки – 16 осіб.

Під керівництвом Отамановського впорядковано чималий газетний фонд, у якому величезну цінність мали видання доби українських визвольних змагань. Подібного опрацювання базових фондів та їх комплектування не мав ні один регіон України.

*Зображення мурів і ієзуїтського колегіума у Вінниці.
Середина ХІХ сторіччя*

У. С. С. Р.
Н. К. О.

Серіяльний Відділ
Народної Освіти
ПОДІЛЛЯ.

30/11 1924
Ч. 158
м. Вінниця.

В. Д. ОТАМАНІВСЬКОМУ В.

Губкомісія по українізації Р. А. доручає Вам перевести іспити співробітникам Губфінвідділу в знанні ними української мови в розмірі потрібнім для виконання своїх службових обов'язків.

Склад Комісії такий:

1. Голова Комісії - представник Наросвіти т. В. ОТАМАНІВСЬКИЙ
2. Представник від установи *м. Вінниця*
3. Представник від спілки /Мійськом/ *м. Вінниця*
4. Грушовод 4-ої групи ГФВ. *м. Вінниця*

Протокол іспитової Комісії зі списком співробітників належить представити до Губкомісії, копію залишити в установі.

Голова Губкомісії
по україн. Фад. Ап.
при Президії ГВР

Секретар

Мандат, виданий В.Д. Отамановському
для проведення іспитів
на знання української мови
працівниками
Подільського губфінвідділу

Дослідження робить
на основі рукописних
та друкованих
першоджерел XIV—
XVIII ст. німецькою,
польською,
давньоруською
мовами та латиною,
виявляючи талант не
лише історика, а й
глибокі знання
лінгвіста, адже
загалом
Отамановський
володів сімома
європейськими
мовами.

«Внеском нашим до української науки нехай буде дослідження та опис цілого Поділля»

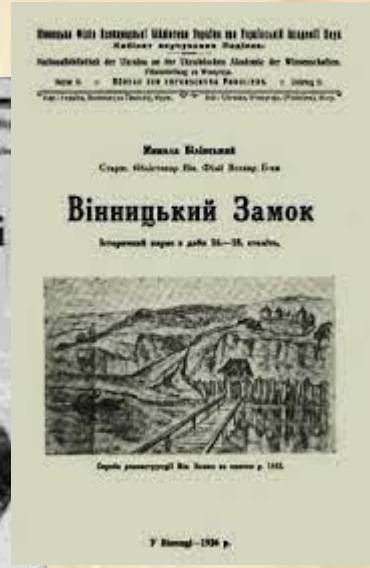
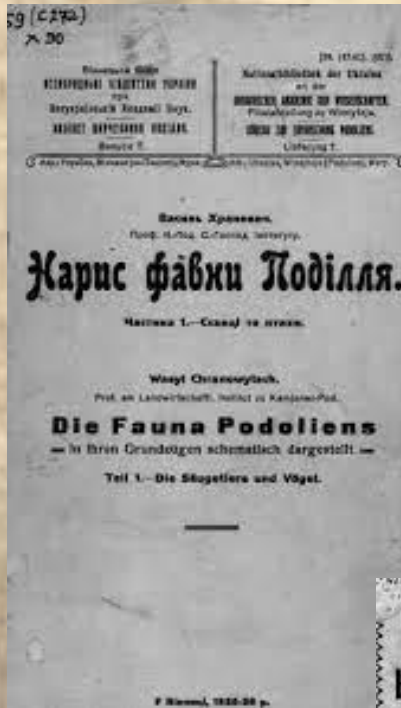
Девіз закладу

З ініціативи В. Д. Отамановського у 1924 р. при Вінницькій філії Всенародної бібліотеки ВУАН було відкрито перший краєзнавчий осередок Вінниччини, науково-методичний центр «Кабінет виучування Поділля». Валентин Дмитрович – консультант з історії права. Відкриття цієї установи започаткувало систематичне і комплексне дослідження краю та поширення знань з його історії, культури, природи, народного господарства.

Було утворено книжковий відділ «Подоліка», що мав найповніший фонд літератури та періодичних видань про Поділля.

Філія та її Кабінет видали 26 праць краєзнавчого характеру, що склали своєрідну енциклопедію поділлєзнавства. Окремі випуски отримали премії всеукраїнських конкурсів наукових праць, що засвідчує їхню наукову ґрунтовність.

Видання кабінету виучування за редакцією В. Отамановського

*У Вінницькій філії
Всенародної бібліотеки
ВУАН, 1925 рік*

З 1925 року Отамановський очолював всю науково-координаційну діяльність Кабінету. Разом з Хомою Коцюбинським він створює у м. Вінниці комісію з увічнення пам'яті його брата Михайла,

а 8 листопада 1927 р. відкриває меморіальний будинок-музей, де народився Михайло Коцюбинський.

Публікуються його твори, праці про нього, в тому числі, ювілейне видання «Тіні забутих предків». Зібрані кошти закладено в пам'ятник Коцюбинському у Вінниці.

В 1928 р. він домагається встановлення в Києві пам'ятних дощок у місцях перебування М. Коцюбинського.

Цей період був для краєзнавця надзвичайно успішним. Особливу увагу Валентина Дмитровича привернула історія Вінниці XIV-XVIII ст.

Результатом наукового дослідження стала праця «Краєзнавство на Поділлі, найближчі його завдання та потреби й роль у краєзнавчій праці Кабінету виучування Поділля» (1926 р.)

*Отамановський В. Д.
«Краєзнавство на Поділлі» (1926)*

Завдяки зусиллям і науковій праці Валентина Отамановського збережено старовинні будівлі Вінниці і в першу чергу «Мури», Також клопотався про впорядкування могили одного з діячів Центральної Ради Дмитра Марковича та композитора Петра Ніщинського.

Ставив питання про впорядкування могили та відкриття музею в Ялті Степану Руданському, склепу видатного лікаря і хірурга М. І. Пирогова, критика галичанина М. Євшана, поховання Січових Стрільців і воїнів Української Галицької Армії, які у 1919 р. померли у Вінниці від тифу в добу визвольних змагань.

Церква-некрополь Національного музею-садиби М. І. Пирогова, де покоїться набальзоване тіло ученого

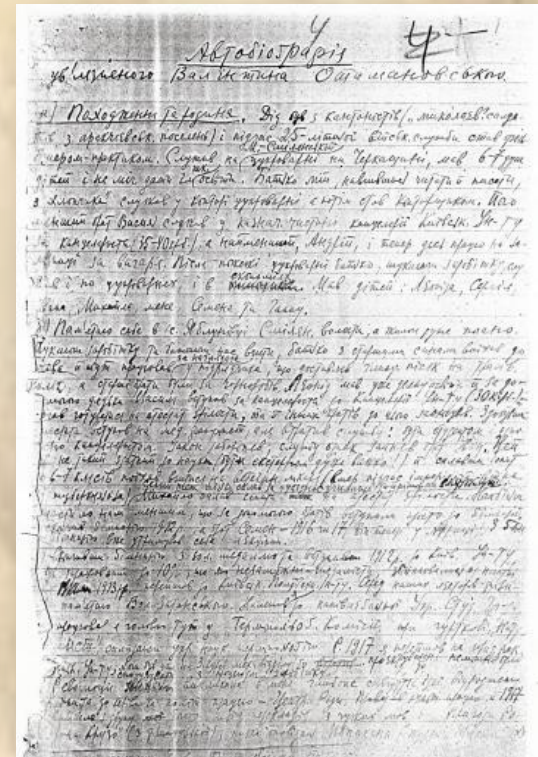

*Пам'ятник Феофілу
(Теофілу) Гавріловичу
Янівському у Києві*

У 1924-1928 роках краєзнавець досліджував джерела з історії медицини та аптекарської справи Вінниці. Першим дослідженням у цьому напрямку стала праця «До історії медицини та аптекарської справи у м. Вінниці та Вінницькому повіті другої половини XVIII ст.»

Цією працею В. Отамановський віддав шану великому медику Поділля – Теофілу Григоровичу Яновському.

В серпні 1929 року заарештований у сфальшованій справі Спілки визволення України, В. Д. Отамановський отримує 5 років таборів суворого режиму та 2 роки заслання до Татарстану. Судова справа містить його детальні відповіді на масу безглузвих та провокаційних питань – про участь у змовах, спрямованих на повалення існуючого ладу, про наміри збудувати пам'ятник Петлюрі, його «контрреволюційне» перебування у Відні.

Перша сторінка «Автобіографії у'язненого Валентина Отамановського», 1929 рік

Валентина Дмитровича безпідставно звинувачували в організації вінницького відділу СВУ, хоча жодного члена цієї організації у Вінниці не виявлено. Офіційний захисник Ідалевич спростував всі обвинувачення по суті, але роль адвоката була лише формальною, до уваги його доводи не бралися.

Після звільнення Отамановському було заборонено виїжджати з Казані. Він викладав іноземні мови у медичних вишах Казані, Ташкента, Краснодару, Саратова.

*Отамановський з сестрою Ганною і
племінницею Валентиною*

Після Другої світової війни Валентин Отамановський повертається до наукової діяльності і пише ряд історичних праць в тому числі і про Вінниччину.

В 1945 році Валентин Дмитрович здав екстерном іспити у Краснодарському педагогічному інституті і отримав ще один диплом – історика.

У 1946 році в Московському університеті він успішно захищає кандидатську дисертацію: «Вінниця як тип українського міста південного Правобережжя XIV - XVIII ст. Еволюція правового стану на фоні соціально-економічного розвитку Побужжя XIII - XVII ст. і процесу утворення станів. Історико-юридичне дослідження».

А через 10 років у Санкт-Петербурзькому університеті захищає докторську дисертацію на тему: «Міста Правобережної України під владою шляхетської Польщі від середини XVII - до кінця XVIII ст. Проблема виникнення та розвитку українського феодального міста».

*Дружина вченого –
М. І. Григорєва-Отамановська,
1949 р.*

*Валентин Дмитрович
Отамановський,
1948 р.*

**З 1958 року професор
Отамановський жив і працював у
Харкові, викладав латину в
місцевому медичному інституті.**

***Харків, сад ім. Т. Г. Шевченка
1963 р.***

**Помер Валентин Дмитрович
Отамановський 10 березня 1964 року.**

***Останнє фото
Харків, 1963 р.***

*Надгробок на могилі
В. Отамановського в
Харкові.*

Посмертно
В. Д. Отамановського
реабілітовано 11 серпня
1989 р.

Похований на 2-му
міському цвинтарі
(м. Харків, вул. Пушкінська,
102), квартал 10, ряд 17,
поховання 9.

**Отамановський
був і залишається чи
не єдиним
професійним
істориком
середньовічної
Вінниці –
вінницезнавцем, який
отримав на ґрунті
джерел історії міста
звання кандидата
історичних наук.**

В. Д. Отамановський

**ВІННИЦЯ
в XIV - XVII
століттях**

Восени 1992 року випускник історичного факультету Вінницького педінституту (нині ВДПУ ім. М. Коцюбинського) Юрій Савчук знайшов в московських архівах кандидатську дисертацію В. Д. Отамановського.

Через рік, в 1993 році вона була видана в серії «Історична бібліотека Поділля» під назвою «Вінниця в XIV— XVII століттях».

25 листопада 2022 р. Вінницькій обласній універсальній науковій бібліотеці було присвоєне ім'я Валентина Отамановського.

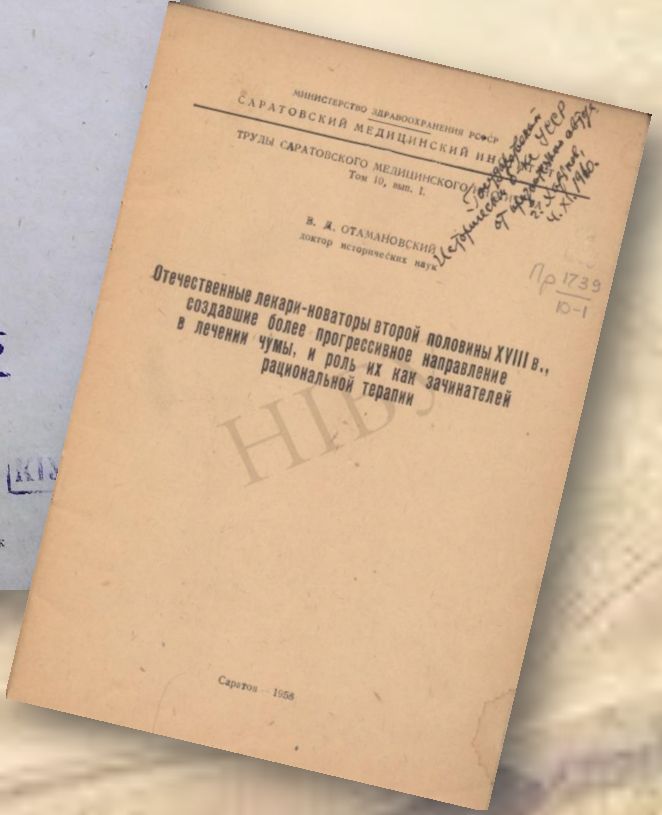
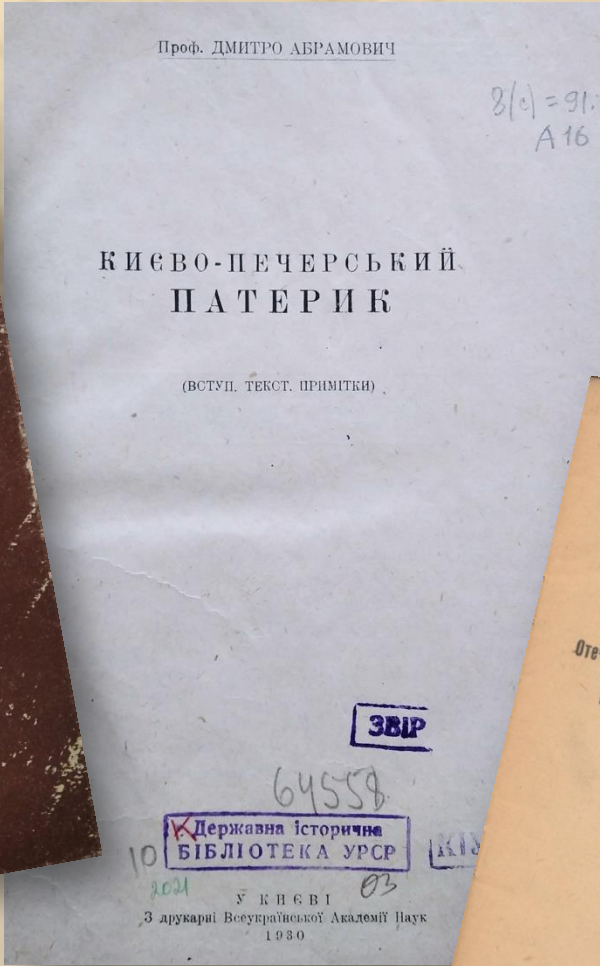
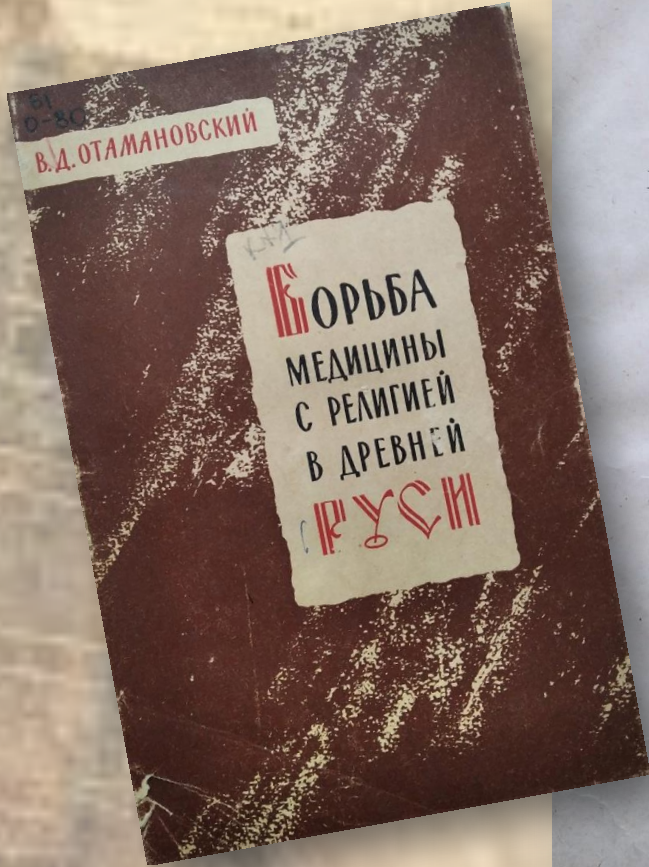
Його ім'ям названий Центр медичного краєзнавства Харківського національного медичного університету, вулиці у Києві та Вінниці.

В. Д. Отамановський залишив значний науковий доробок, який міг би бути набагато більшим, якби вдалося розшукати його наукові архіви. Він є автором більш як 50 наукових праць.

Повість «Син України»
(1919 р., перевидана 1992 р.)

Джерела, які є у фондах НТЛБ

❖ Автобіографія ув'язненого Валентина Отамановського / В. Д. Отамановський // Подільська старовина : науковий збірник на пошану вченого і краєзнавця В. Д. Отамановського / відп. ред. В. А. Косаківський. – Вінниця, 1993. – С. 13–20.

❖ Отамановський, Валентин Дмитрович. Моє каяття / В. Д. Отамановський // Подільська старовина : науковий збірник на пошану вченого і краєзнавця В. Д. Отамановського / відп. ред. В. А. Косаківський. – Вінниця, 1993. – С. 20-29.

❖ Пономаренко, А. Б. Валентин Отамановський – видатний дослідник Поділля / А. Б. Пономаренко, Д. Я. Тумак // Матеріали XLV науково-технічної конференції підрозділів Вінницького національного технічного університету (НТКП ВНТУ – 2016), 02-22 березня 2016 р. : збірник доповідей / МОН України, ВНТУ. – Вінниця, 2016. – Т. 1. – С. 500-502.

❖ Син України: історична повість з часів українського лицарства в трьох частинах з ілюстраціями. – Львів : Просвіта, 1992. – 176 с.

Використані електронні джерела

❖ Валентин Отамановський («Золотополець»; 1893-1964) [Електронний ресурс] // Крим: український вимір : вебсайт. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <https://crimeanua.wixsite.com/main/--cey7> (дата перегляду: 21.02.23). – Загол. з екрану.

❖ Валентин Отамановський як один з фундаторів сучасного вітчизняного краєзнавства / І. Робак // [Краєзнавство](#). – 2014. – № 3-4. – С. 46-55. – Відомості доступні також з Інтернету: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/167224/08-Robak.pdf?sequence=1> .

❖ Горська, Н. О. Українська історія в працях Валентина Отамановського) [Електронний ресурс] / Н. О. Горська // Національна історична бібліотека України : вебсайт. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <https://nibu.kyiv.ua/news/321/> (дата перегляду: 21.02.23). – Загол. з екрану.

❖ Забутий вінничанин – Валентин Отамановський [Електронний ресурс] // Моя Вінниця : інформаційний вебпортал. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <https://www.myvin.com.ua/ua/pravda/2/148.html> (дата перегляду: 21.02.23). – Загол. з екрану.

- ❖ З Отамановським по Вінниці (2016) [Електронний ресурс] // Персональний сайт Леоніда Філонова : вебсайт. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <https://postati.vntu.edu.ua/filonov/statti/txt/a45.html> (дата перегляду: 21.02.23). – Загол. з екрану.
- ❖ Отамановський Валентин Дмитрович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата перегляду: 21.02.2023). – Загол. з екрану.
- ❖ Отамановський Валентин Дмитрович [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна енциклопедія : вебсайт. – Електронні текстові дані. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article/> (дата перегляду: 21.02.23). – Загол. з екрану.
- ❖ Робак, І. Валентин Отамановський як один з фундаторів сучасного вітчизняного краєзнавства / І. Робак // Краєзнавство. – 2014. – № 3-4. – С. 46-55. – Відомості доступні також з Інтернету: https://shron1.chtyvo.org.ua/Robak_Ihor/.
- ❖ Робак, Ігор Юрійович Валентин Отамановський – революціонер, вчений, організатор науки [Текст] : [монографія] / І. Ю. Робак, З. С. Савчук. – Харків : Колегіум, 2013. – 182 с. – Відомості доступні також з Інтернету: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/3588>
- ❖ Чабан, О. Він заважав більшовикам творити міфи) [Електронний ресурс]. – Урядовий кур'єр – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/vin-zavazhav-bilshovikam-tvoriti-mifi/> (дата перегляду: 21.02.23). – Загол. з екрану.

Дякуємо за увагу!

**Матеріал збрала та впорядкувала
Васюта С. О.,
провідний бібліотекар
відділу обслуговування навчальною літературою
науково-технічної бібліотеки
Вінницького національного технічного
університету
library@vntu.edu.ua**

